

18. Vanemaealiste inimeste õigused

„Ma ei ole vana, olen lihtsalt maailmas pikka aega kohal olnud ja tee peal ka paar asja õppinud.“¹

Eileen Kramer

Vanus on oma olemuselt alati ajas muutuv. Ajas muutuv on ka see, mida me üldse mõistame sõna *vana* all. Inimõigused seevastu püsivad alati, olenemata inimese vanusest, lihtsalt seetõttu, et oleme inimesed. Keegi ei saa olla inimõiguste jaoks kas liiga vana või liiga noor. Igaühe õigusi tuleb austada ja kaitsta sõltumata sellest, milline sünniaasta vaatab vastu tema passist.

Kuigi inimõigused peavad olema samaväärselt tagatud nii vanemaealistele kui ka noortele, on mõlema rühma õiguste tagamisel peale üldpõhimõtete ka oma spetsiifika. Selles peatükis keskendun vanemaealiste õiguste tagamist puudutavale alates teoreetilisest poolest kuni rahvusvaheliste (Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, Euroopa Nõukogu), piirkondlike (Euroopa Liit) ja riigisiseste (Eesti Vabariik) õiguslike garantiideni. Eraldi tähelepanu all on valdkonna tõhusam õiguslik areng ja täpsem kindlaksmääramine. Peatüki temaatika võtan kokku ülevaates praegu arutluse all olevast Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) vanemaealiste õiguste kaitse konventsioonist.

Vanemaealise mõiste sisustamisel olen selles peatükis lähtunud TNS Emori ja SA Praxis tehtud „[Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuringust 2015](#)“ (2015), milles võeti vaatluse alla 50-aastased ja vanemad inimesed. *Eakas* on siinkohal alammõiste: ÜRO mäartleb eakat kui inimest kes on 60 või vanem. Seal tõmbavad joone ka demograafid. Siiski on paljudes riikides selleks piiriks 65, kuna sellest vanusest hakatakse tihti inimesele vanadusega seotud sotsiaaltoetuseid maksma. Seega puudub *eaka* mõistel otsene ametlik number.² Aluseks võetud Eesti uuringu³ järgi on eakas koguni vähemalt 75-aastane inimene.

- ¹2021. a tegeles 106-aastane Eileen Kramer veel maalimise, tantsimise ja raamatute kirjutamisega. Vt: The dancer aged 106 who bans the word 'old' – BBC News. – <https://www.bbc.com/news/world-australia-57250509>

(08.11.2021).

- [2](https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Ageing%20report.pdf)United Nations Population Fund. Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge. - <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Ageing%20report.pdf>
- [3](http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2016/03/VEU2015-l%C3%B5pparuanne_TNSEmorSAPraxis_07122015.pdf)Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015. – http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2016/03/VEU2015-l%C3%B5pparuanne_TNSEmorSAPraxis_07122015.pdf; vt ka <https://www.un.org/en/observances/older-persons-day>.